

DE STILLE DOOD

PORSELEIN – MUZIEKTHEATER TRANSPARANT

EVELYNE COUSSENS

Kan verbeelding muren afbreken, deuren openen? Muziektheater Transparant laat je geloven van wel. *Porselein* is een verstilde, breekbare muziektheatervoorstelling over het verstikkingsgevaar van (moeder)liefde. Regisseur Wouter Van Looy zet de minimalistische tekst van Paul Verrept op scène als een boze droom met magisch-realistische trekjes. Geen sinecure, gezien de technische complexiteit van de enscenering. Van Looy slaagt er echter in om de verschillende media zo secuur met elkaar te verweven, dat de naden onzichtbaar worden. Wat rest is een voorstelling als een lange, droeve ademtocht.

Het verhaal van Verrept is simpel maar huiveringwekkend. Porselein is een wat teruggetrokken jongen van negen. Wat begint als een dag zoals alle andere, betekent voor hem het begin van een onwerkelijke gevangenschap. Wanneer hij thuiskomt van school vertelt zijn moeder hem dat hij voortaan moet binnenblijven, de deur op slot, de gordijnen gesloten. Porselein is ziek, hij moet rusten – meer uitleg komt er niet. Voor Porselein breken dagen en nachten aan van gevangenschap. Donker is het in zijn kamer en gaandeweg ook in zijn hoofd, waar droom en realiteit langzaam ineen vloeien. In zijn claustrofobische eenzaamheid overvalt hem de angst om op te lossen, om te verdwijnen in de schemering. Om zijn bestaan te bevestigen begint hij te tekenen. Hij tekent een verbeeldingswereld waarin hij autoritjes maakt met z'n vader of speelt met z'n beste vriend Maurice. Tekenen wordt zijn manier om te overleven – creativiteit als redmiddel tegen de dood.

Het is niet de eerste keer dat Muziektheater Transparant zich laat inspireren door de melancholieke verbeelding van schrijver/illustrator Paul Verrept. In 2006 was er al de poëtische voorstelling *Het meisje de jongen de rivier*, naar diens gelijknamige prentenboek. Wouter Van Looy zette het absurde gegeven rond een verdwaalde vis toen op scène als een associatieve aaneenschakeling van klankkleuren, ondersteund door multimedia – ver weg van het 'klassieke' verteltheater. *Porselein* is een tekst met een strakker narratief verloop dan *Het meisje de jongen de rivier*. Toch doet Van Looy met deze nieuwe Verrept in wezen hetzelfde: hij stelt in de enscenering het voelen boven het begrijpen. En om dit voelen maximaal te bespelen zet Van Looy met uiterste precisie alle media in die hij tot zijn beschikking heeft: tekst, spel, tekening, muziek, stem, film. Het maakt van Porselein een voorstelling die niet enkel op het netvlies blijft plakken, maar langs elke porie binnendringt.

HET LEVEN, EEN NACHTMERRIE

Op scène is Porselein een oude man met een witte baard (Simon Versnel). Gezeten aan een schrijftafeltje vertelt hij over zijn verleden. Hij doet dat een beetje beschroomd, angstig bijna. Af en toe trekt hij met een plots gebaar zijn vestje strakker om zich heen, alsof hij zich in z'n kleren wil verstoppen. Zelfs nu blijft hij breekbaar, deze Porselein. Of misschien is hij dat pas nu. Zo wil als zijn haren zijn, zo naïef en jong zijn de ogen waarmee hij kijkt naar wat hem als negenjarige is overkomen. Zo vertelt hij het ook: als iets dat hem is overkomen. Porselein interpreteert, beschuldigt noch verklaart. Zijn woorden zijn feitelijkheden. Aan Van Looy om de gruwel achter de woorden zichtbaar, hoorbaar en voelbaar te maken.

Op een driedelig beeldscherm achter Versnel verschijnen twee werelden. Enerzijds de 'reële' wereld van Porselein, gefilmd in sober zwart-wit: we zien de jongen naar huis lopen, de deur van z'n kamer sluiten, tekenen aan z'n bureau. Door de kieren van dit realisme sijpelt echter sluipenderwijs het surreële binnen. De sombere tweekleur, de vertraagde beelden en het uitblijven van geluid refereerden al aan de stomme horrorfilms uit de jaren '20. Daarbovenop zorgt de uitgekende beeldregie voor een unheimliche onderstroom die – zie ook de recente enscenering bij het Toneelhuis van Maeterlincks *De indringer* – het meest banale gebaar voorziet van een onheilspellende geladenheid. Een vrouw schreeuwt, maar haar stem blijft stom. Zenuwachtig wringende handen krijgen in close-up een dreigende dimensie.

Een tweede, totaal surrealistische wereld krijgt vernuftig vorm in de ingeschoven stop-motion filmpjes van Paul Delissen en Freija Van Esbroeck. Op griezelige wijze verbeelden ze Porseleins angstdromen: een doodskist, gedragen door vier gekken. Een donkere tunnel met aanstormende trein. De binnen- en de buitendimensies van Porseleins bestaan groeien naar elkaar toe en blijken allebei even onwezenlijk eng te zijn. Het leven, een nachtmerrie.

Van Looy's visuele constructie wordt passend aangevuld met een subtiel uitgebalanceerd klankenpalet. Die muziek vertelt een eigen verhaal van eenzaamheid. Rechts op scène verklankt pianist Jeroen Malaise de weemoedige muziek van Jan Van Outryve. Simon Versnel zingt zachtjes, of danst een trage rondedans op de droeve pianoklanken. De engelenstem van sopraan Naomi Beeldens, ijlt vanuit de coulissen, weerspiegelt de evolutie in Porseleins gemoedstoestand. 'Hope is the thing with feathers...' Dag na dag vervliegt echter Porseleins hoop op bevrijding. De claustrofobie groeit, de kamer krimpt. De dood sluipt naderbij. Fluisterende kinderstemmen beschrijven hoe ze Porselein bij een vijver zien staan. De vijver waar zijn moeder zo bang voor is, de vijver waarvan zijn vader ooit beweerde dat de bodem onpeilbaar was. In een droombeeld wordt het kind aangelokt door het zuigende water, sluis tussen leven en dood. Ziet Porselein op de bodem z'n vader wenken? Zal de jongen springen? De kinderstemmen sissen het antwoord:

- 'Wat doet hij? Ik moet het weten.'

- 'Ik denk dat hij tekent.'

BREEKBAAR RELIEK

Het gebruik van veel verschillende media door elkaar is in het hedendaagse theater bijna de norm geworden. Een aantal regisseurs hebben zich in het bijzonder gespecialiseerd in het 'multimedialiseren' van een vertelling, aan de hand van ingewikkeld camerawerk en technische hoogstandjes. Toch leeft bij het publiek vaak het gevoel dat deze verhalen op afstand blijven – er is sprake van een zekere 'kiltte'. De toeschouwer voelt zich cerebraal wel aangesproken ('Kijk eens hoe slim'), maar de emotie blijft steken, de zintuigen blijven onberoerd. In *Porselein* staan de media ten dienste van die zintuigen. Met uiterste zorg heeft Wouter Van Looy zijn kleuren- en klankenpalet samengesteld tot een atmosfeer van klank, kleur en beeld. Elk medium wordt met mate, in de juiste context en in de juiste relatie tot de vertelling gebruikt. Alle puzzelstukjes passen wonderwel in elkaar.

Of bijna allemaal. Eén puzzelstukje ontbreekt, bewust. Over het *waarom* van Porseleins verloren jeugd komen we weinig te weten. Verrept reikt in zijn tekst subtiel een aantal pistes aan – de overbezorgde natuur van de moeder, het verdwijnen van de vader – maar hij vermijdt klare psychologisering. Van Looy gaat mee in die terughoudendheid: de motieven van Porseleins moeder blijven in wezen on(be)grijpbaar. De onbewuste rilling die *Porselein* teweegbrengt, vertrekt vooral bij het besef dat het een moeder is die haar zoon doodt. Want over moord gaat het hier wel degelijk. Iedereen kent de topoi rond kindermoordenaars als Medea of Geneviève Lhermitte. Verhalen van kindermoord ontheiligen een gebied dat bij uitstek wordt beschouwd als v/heilig. Wat rest er nog aan schuilplaats, wanneer zelfs de omhelzing van een moeder te wantrouwen is? Er bestaan echter meer soorten moord dan de fysieke. Porseleins moeder dreigt een stillere, maar daarom niet minder wrede dood te veroorzaken. Ze maakt van Porselein een breekbaar reliek, te allen tijde achter glas te bewaren. Een reliek dat zichzelf uiteindelijk in scherven loopt tegen een blinde muur.

De ultieme wanhoopsdaad van Porselein bewijst hoe nefast liefde is wanneer ze haar object reduceert, in plaats van het te laten groeien. Daartegenover staat het feit dat de jongen zich uiteindelijk bevrijdt. Met een uiterst sterk slotbeeld bezegelt Van Looy zijn geloof in de overlevingsdrift van een kind, in de scheppende kracht van zijn creativiteit. Gevoed door de verbeelding, die muren afbreekt en deuren opent. Met dezelfde gevoelige verbeelding reikt de regisseur ons de tools aan om het drama van Porselein ten volle te voelen. Wat een dwingende vertelvorm vol sturende/storende media had kunnen zijn, wordt bij Van Looy een sfeer waar je licht en droef doorheen wandelt. Een ervaring als een fluisterende kinderstem.

Gezien in BRONKS op 28 februari 2010.

Info: www.bronks.be

Deze tekst kwam tot stand in het kader van Corpus Kunstcritiek, een initiatief van VTI - Vlaams Theater Instituut, met steun van Vlaams-Nederlands Huis deBuren. www.vti.be/corpuskunstcritiek

De teksten van het Corpus Kunstcritiek vallen onder de licentie [Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works 2.0 Belgium](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/be/), wat betekent dat de teksten verspreid, maar niet veranderd mogen worden. Elke vorm van verkoop of betalende distributie is apart te onderhandelen, contacteer VTI.